

De 'Grooten Kerk tot Hoorn', door C. Pronk '1727', gewassen pentekening. Rondom de kerk ontmoetten mensen elkaar en vonden klein-handelsactiviteiten plaats.

wonende poorters mochten de onderste klapluiken voor hun ramen maar een beperkte breedte geven en het was verboden om uitstalbanken, 'toechbanken', neer te zetten. Ook mochten de luifels niet gebruikt worden om goederen te verkopen. Maar het was eveneens verboden voor rondreizende kooplieden om voor de kerk hun koopwaar aan de man te brengen. Tijdens de zo belangrijke jaarmarkten golden deze regels niet. In de belangrijkste straten werden dan plaatsen aan de kooplieden verhuurd. De rol van 'marktmeester' was voorbehouden aan het Heilige-Geestgilde. De plaatsen in en nabij het Heilige-Geesthuis werden door loting toegewezen aan de juweliers en de goud- en zilversmeden.

In de van oudsher door de Heilige-Geestmeesters verzorgde voedselvoorziening, bleef ook het gelijknamige gilde een rol vervullen. Het gilde bereidde op kerkelijke feestdagen maaltijden voor de ambachtsgilden, waarvoor per persoon acht stuivers werd betaald, met een extra bedrag van zes stuivers voor de genoten drank. In het memoriaal van het Heilige Geestgilde wordt gesproken over inkomsten voor de aankoop van tafels, lakens, banken, schragen etc., zaken die men voor de maaltijden nodig had, maar ook voor reparatie van het Heilige Geesthuis. Misschien had het

*gilde een onderkomen gevonden in een aanbouw van de kerk. Of maakte zij gebruik van één van de huizen van het gasthuis?*⁵⁹

Het huis van Mari Speld

We keren nu terug naar de Kerkstraat, want daar vinden omstreeks 1500 belangrijke wijzigingen plaats. In 1484 kopen de gasthuisvoogden een erf achter de Kerkstraat, waarvan de locatie overigens niet geheel duidelijk is. Het huis en erf van Valckenburch ten zuid(westen) van het gasthuis moet op een gegeven moment vanuit een erfpachtsituatie in het bezit van de Parochiekerk zijn gekomen. We nemen aan dat zijn huis op een gegeven moment is gesloopt. In een onbekend jaar, maar vóór 1470, liet de kerk op dit erf aan de straat het klokhuis bouwen, waarvoor waarschijnlijk ook het voorste gedeelte van het stenen gasthuis het veld moest ruimen.⁶⁰ Ten zuiden hiervan stonden twee andere huizen die van groot belang zijn voor de reconstructie van het gasthuiscomplex. Omstreeks 1447 is een zekere Dirc Redewertsz eigenaar van het meest noordelijke huis en erf. In 1470 blijkt de situatie te zijn veranderd. De toenmalige eigenaar, Olfert Jansz, verkoopt in dat jaar aan Pieter Jan Reyloffsz een jaarrente van drie gulden, met het huis en het erf 'in de Kercstraet bij het clockhuis' als onderpand. Het gasthuis wordt als noordelijke belending genoemd. Comen (koopman) Olfert Jansz was blijkbaar niet in staat de rente jaarlijks te voldoen. Op 5 maart 1483 pandden de voogden van Onze Lieve Vrouwe op het Noord het huis van Olfert, waarin deze dan zelf woont, voor het bedrag van drie Rijnse gulden. Ook in die akte worden het klokhuis en het gasthuis als noordelijke belendingen genoemd. Het gasthuis wordt pas in 1522 eigenaar van het voornoemde huis: schout en schepenen van Enkhuizen verkopen in opdracht van Neel Garbrants weduwe 'alle toezeggingen' die zij van het gasthuis had en die zij had gekregen of gekocht van de dochter van Comen Olfert. Zij ontving hiervoor een bedrag van tien gulden.⁶¹ De verkoop betreft dus het huis ter plaatse van het rechter deel van het huidige Sint-Jans gasthuis. Het huis ten zuiden van het pand van Comen Olfert, nu het linkergedeelte van het gasthuis, was omstreeks 1450 in het bezit van Jacop Claes Lammertzoen gekomen. Op 10 februari 1447 kocht hij

dit pand van de stad Hoorn. Aan de noordzijde woont dan Dirc Redewertsz, zoals we al zagen. Er gold een bijzondere regeling voor het huis van Jacop Claes: de burgemeesters beloven hem namelijk *'dat bolwerc ende die floer daer dat voirsch. huus op staet ende alsoe veer als dat erve dat totten voirsch. huse begrepen heeft dat staende te houden (...)*, buiten kosten van Jacop als koper.⁶²

Het blijkt dus dat er onder zijn huis een riool liep. De stad verplichtte zich bij de verkoop de ondersteuning en de vloer op stadskosten te zullen onderhouden, terwijl de watering onder het huis ten eeuwigden dage een vrije doorgang zal houden. Aan het charter is een vidimus gehecht, een schriftelijke bevestiging in de vorm van een copie van de schepenbrief uit 1447, gedateerd 20 juni 1539. Op de achterzijde hiervan staat geschreven: *'Een vidimus vant verwolft ende waterganck onder Mari Spelds huijs inden Kerckstraet. Daer Mari Spelds huijs placht te staen is het nieuwe gasthuijs ghetimmert ao 1563.*

Over de locatie van dit pand kan geen twijfel bestaan. Het nog steeds bestaande riool is getekend op een in 1844 door J. van Asperen

getekende rioleringskaart van Hoorn.⁶³

Wat zijn de verdere lotgevallen van dit huis? Omstreeks 1480 is Meester Jan Block Claesz eigenaar van het pand. Deze verhuurde het aan Jan Jacob Hillen. Enkele jaren later gebeurt het volgende: in 1489 verkoopt Jan Block aan de voogden van het gasthuis een schepenbrief, gedateerd 31 maart 1433, waarvoor hij een jaarlijkse lijfrente zal ontvangen van 22 Rijnse guldens plus 1 oort. In deze brief is in de eerste plaats een ingewikkelde gebruikers- en eigenaarsituatie omschreven met betrekking tot een hofstede in de Noorderstraat. Door de verkoop van de schepenbrief wordt het gasthuis hiervan dus eigenaar. De plaats ervan is niet bekend. Mogelijk was zij belendend aan het aldaar in 1471 verworven pand.⁶⁴

Maar tevens verkoopt Jan Block in dezelfde kwijtschelding aan het gasthuis een gouden Franse schild ten laste van het door Jan Jacob Hillen bewoonde huis. De voogden hadden sindsdien dus een financieel belang in het huis. In 1519 blijkt vervolgens Claes Gerijts Speld hiervan eigenaar te zijn. Hij heeft een jaarlijkse verplichting aan het *'armen gasthuis'* van vier gulden rente, waarschijnlijk als gevolg van de muntordonnanties uit de laatste jaren van de

Deel rioleringskaart getekend in 1844 door J. van Asperen.